

HORIZONTI

EKOLOŠKI INFORMATOR • GODINA IX • BROJ 31. • SUBOTICA, SEPTEMBAR 2011. • BESPLATAN PRIMERAK

OBUKA „NAŠE RADOSTI“

U saradnji sa Predškolskom ustanovom „Naša radost“ Subotica Udruženje TERRA'S sprovodi projekat „ORGANICA.net“ koji je podržan od strane Evropske unije i realizuje se u saradnji sa Udrugom Slap iz Osijeka u okviru IPA prekograničnog programa Hrvatske i Srbije.

Namera je da se za početak u vrtiće uvede barem jedan organski obrok, npr. užina i očekivanja su da se već naredne godine PU „Naša radost“ snabdeva organskim voćem i povrćem od lokalnih biopoljoprivrednika. Lobiranjem se želi postići da se deo sredstava gradskog budžeta koji je, inače, namenjen za nabavku hrane za obdaništa, iskoristi za kupovinu organskih proizvoda. Time će se obezbediti dodatna briga za zdravlje najmlađih, životnu sredinu, a nije zanemarljiv ni ekonomski momenat organskih proizvođača.

Nakon prvog okupljanja na Otvorenom univerzitetu, na seminaru održanom od 6. do 9. jula, usledio je „Dan otvorenih farmi“, obilazak biofarme „Mamužić“ iz Ljutova, 9. i 10. septembra, a potom su roditelji, vaspitači, kuvari i ostali zaposleni u PU „Naša radost“ bili sudionici „Bazara organske hrane“. O detaljima ovih manifestacija možete se upoznati na sedmoj strani.

HORIZONTI

Ekološko udruženje građana HORIZONTI je od osnivanja 1999. godine počelo sa štampanjem istoimenog ekološkog informatora u cilju pospešivanja komunikacije i protoka informacija, pre svega između ekoloških organizacija i predstavnika lokalne vlasti, ali i uopšte informisanja građana o najznačajnijim temama iz oblasti zaštite životne sredine.

U međuvremenu je prerastao u gradski informator i rađen je kroz različite projekte drugih organizacija, poput Udruženja TERRA'S uz podršku Službe za komunalne poslove, preduzetništvo i zaštitu životne sredine, koja je od 1. januara 2011. godine, reorganizovana u Službu za zaštitu životne sredine i održivi razvoj.

Grad Subotica

По мери природе

Ovaj 31. broj Ekološkog informatora HORIZONTI je rezultat projekta Regionalnog Arhus centra Subotica koji Otvoreni univerzitet realizuje uz podršku Fonda za zaštitu životne sredine Republike Srbije i Grada Subotice.

AARHUSU
ARHUS CENTAR SUBOTICA

OTVORENI UNIVERZITET
SZABADEGYETEM
OPEN UNIVERSITY
SUBOTICA

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ФОНД ЗА ЗАШТИТУ
ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Elektronska verzija informatora se nalazi na Internet adresama:

www.aarhusu.rs, www.terras.org.rs i

www.subotica.rs/sr/4266/edukacija-i-informisanje

Izdavač: Otvoreni univerzitet
Regionalni Arhus centar Subotica
Trg cara Jovana Nenada 15, 24000 Subotica
Telefon/fax: 024-554-600 lokal 127

Urednik izdanja: Snježana Mitrović

Saradnici: Ljiljana Krajnović

Iboja Farkaš

Prevod: Čila Nemet

Teh. priprema i dizajn: Agencija Organizator

Štampa: Printex, Subotica

Tiraž: 800

Apel Ekološkog pokreta Odžaka ekološkim udruženjima

POTREBNA BAZA PODATAKA EKOLOŠKIH UDRUŽENJA, POKRETA, DRUŠTAVA, NAUČNIH, STRUČNIH I DRUGIH ORGANIZACIJA U REPUBLICI SRBIJI

Ekološki pokret Odžaka javno poziva ekološke NVO da dostave tražene podatke za svoju organizaciju, kao i za udruženja sa kojima saraduju i čije kontakt podatke imaju. Svaki podatak je dragocen, ali su od najvećeg značaja e-mail adrese. Ciljevi sakupljanja podataka su: da se sazna tačan broj, sedište i lokacija delovanja (poštanske adrese), kako brzo uspostaviti kontakt i umrežiti se (e-mail, web i skype adrese i brojeve telefona i faksa).

Elektronska forma cirkularnog pisma za dostavljanje podataka može se preuzeti sa sajta Ekološkog pokreta Odžaka www.epodzaci.org, u delu sajta "KORISNO". Ujedno se pozivaju ekološke NVO da pregledaju sajt Virtuelne eko mreže Srbije - VEMS-a www.vems.co.nr. Baza podataka će biti postavljena na sajtu Ekološkog pokreta Odžaka.

Sadržaj:

Prekoračen nivo buke zbog saobraćaja
Alternativna mobilnost
Pošumljavanje Subotice
Naše nove komšije
Arhus centar
Bazari organske hrane
Međunarodna škola organske poljoprivrede

KVALITET ŽIVOTNE SREDINE

Monitoring komunalne buke na teritoriji Grada Subotice

PREKORAČEN NIVO BUKE ZBOG SAOBRAĆAJA

INDIKATIVNA MERENJA BUKE - Indikativna merenja komunalne buke izvršena su u periodu od 27. maja do 4. juna. Za merena mesta su odabrane lokacije (7 mernih mesta) sa najfrekventnijim saobraćajnicama (pored škola, zdravstvenih ustanova, kao i lokacije koje će biti rasterećenije nakon zavr-

šetka "Y" kraka Koridora 10). Nivo akustičkog opterećenja na svakom mernom mestu praćen je sa tri merenja u dnevnom i dva merenja u noćnom intervalu, na relevantnim mernim tačkama. Prikupljeni podaci su sumirani i prikazani tabelarno.

Na osnovu ugovora sa Gradom Subotica, preko Programa ispitivanja parametara životne sredine za 2011. godinu, odnosno Programa monitoringa komunalne buke na teritoriji grada Subotice, Zavod za javno zdravlje Subotica je uradio Monitoring komunalne buke.

EVIDENCIONI PODACI O MERENJU NIVOA AKUSTIČKOG OPTEREĆENJA

DATUM MERENJA: 27.05. – 04.06.2011. EVIDENCIJU PODATAKA O MERENJU VRŠIO JE ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVLJE SUBOTICA

Opšti podaci merenja:

1. Merni mikrofoni na visini od 1,5 m
2. Merni period 15 min.
3. Brzina uzorkovanja 1 uzorak/sec.
4. Ukupan broj uzoraka po merenju

- DOZVOLJENI NIVO BUKE - DAN	65 dB
- DOZVOLJENI NIVO BUKE - NOĆ I STAMBENA ZONA – DAN	55 dB
- DOZVOLJENI NIVO BUKE-STAMBENA ZONA- NOĆ	45 dB

Zona	Merno mesto	Merodavni nivo buke - dan*	Prekoračenje dozvoljenog nivoa buke - dan	Merodavni nivo buke - noć**	Prekoračenje dozvoljenog nivoa buke - noć
Zona gradski centar	1. Ul. Maksima Gorkog	72 dB	7 dB	67 dB	12 dB
Zone duž auto-puteva, magistralnih i gradskih saobraćajnica	2. Karađorđev put (OŠ "Sečenji lštvan")	71 dB	6 dB	65 dB	10 dB
	3. Beogradski put (OŠ "Ivan Milutinović")	69 dB	4 dB	63 dB	8 dB
	4. Beogradski put (Bolnica)	67 dB	2 dB	61 dB	6 dB
Zona gradski centar	5. Ulica Đure Đakovića, (Centar za majku i dete)	62 dB	0 dB	58 dB	3 dB
Stambena zona	6. Majšanski put (OŠ "Majšanski put")	66 dB	11 dB	53 dB	8 dB
Zona gradski centar	7. Ugao Zagrebačke ul. i Somborskog puta	71 dB	6 dB	65 dB	10 dB

*Vrednosti prikazane u tabeli predstavljaju prosečnu vrednost 3 dnevna merenja

** Vrednosti prikazane u tabeli predstavljaju prosečnu vrednost 2 noćna merenja

Napomena: Tokom merenja na mernom mestu 5., usled radova na putu saobraćaj se odvijao samo u jednom smeru

U tabeli su prikazani merodavni nivoi buke. Od ukupno sedam, na šest mernih mesta (dan i noć) je došlo do prekoračenja dozvoljenog graničnog nivoa buke i izmerene vrednosti ne zadovoljavaju zahteve važeće Uredbe. Izuzetak je na mernom mestu 5. u Ulici Đure Đakovića, gde granični nivo buke u dnevnom periodu nije premašen. Nivo buke potiče pre svega usled velike frekvencije saobraćaja.

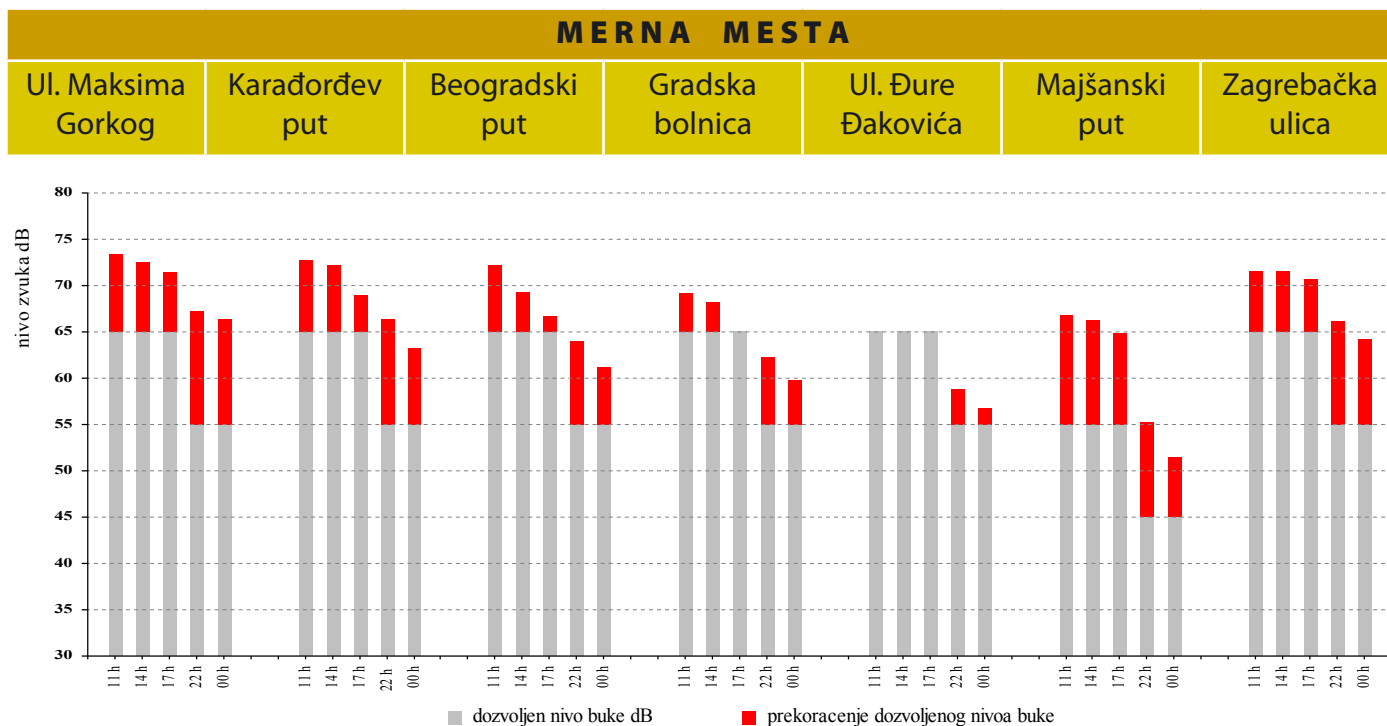
Na mernom mestu 1. u Ulici Maksima Gorkog javlja se naj-

viši merodavni nivo buke i za dnevni (72 dB) i noćni period (67 dB), sa „najbučnijim“ intervalom merenja, kada je izmeren ekvivalentni nivo od 73,3 dB. Ovde je zabeležen najveći broj prolaska motorih vozila za vreme od 15 minuta.

Najniži dnevni merodavni nivo zabeležen je na mernom mestu 5. od 62 dB, a noćni na mernom mestu 6. Majšanski put sa nivoom od 53 dB.

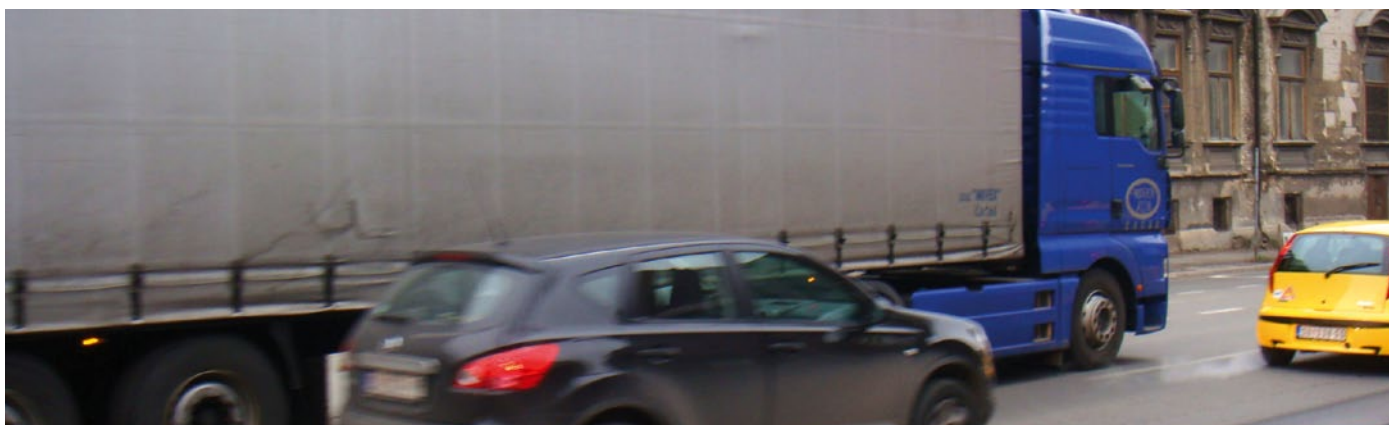
Prikaz rezultata merenja komunalne buke u Subotici na 7 mernih mesta u prvoj polovini 2011. godine

Prikaz mernih mesta, prema pripadnosti opseza buke definisanih Direktivom 2002/49/EC

Opseg buke dB (A)	Merna mesta - DNEVNA MERENJA
55-59	-
60-64	Ulica Đure Đakovića, Dom zdravlja,
65-69	Beogradski put (Srednja medicinska škola - Bolnica) Majšanski put (OŠ "Majšanski put") Beogradski put (OŠ "Ivan Milutinović")
70-74	Ulica Maksima Gorkog (OŠ "Ivan Goran Kovačić") Karađorđev put (OŠ "Sečenji Ištvan") Ugao Zagrebačke ulice i Somborskog puta
>75	-

Opseg buke dB (A)	Merna mesta - NOĆNA MERENJA
50-54	Majšanski put (OŠ "Majšanski put")
55-59	Ulica Đure Đakovića, Dom zdravlja
60-64	Beogradski put (OŠ "Ivan Milutinović") Beogradski put (Srednja medicinska škola - Gradska bolnica)
65-69	Ulica Maksima Gorkog (OŠ "Ivan Goran Kovačić") Karađorđev put (OŠ "Sečenji Ištvan") Ugao Zagrebačke ulice i Somborskog puta
>70	-

ALTERNATIVNA MOBILNOST

I u Subotici je, nizom manifestacija, obeležen „Dan bez automobila“ - 22. septembar. Akcija se sprovodi u većini evropskih gradova u okviru „Evropske nedelje mobilnosti“, koja je posvećena održivim vidovima saobraćaja i kretanja u gradovima uopšte.

Moto ovogodišnje akcije je „Alternativna mobilnost“, generalni sponzor i pokrovitelj je Ministarstvo životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja, Gradska Služba za zaštitu životne sredine i održivi razvoj, a nacionalni koordinator za Srbiju Društvo ljubitelja biciklizma - Jugo cikling kampanja iz Beograda i Evropska komisija.

Ovaj dan promovise korišćenje bicikla i ostalih nemotorizovanih kretanja na gradskim i vangradskim deonicama, rekla je mr Suzana Dulić, član Gradskog veća zadužena za komunalne delatnosti i zaštitu životne sredine, i dodala da je Subotica grad sa 80 kilometara biciklističkih staza.

- Mnogi naši sugrađani koriste bicikl, međutim, nije na odmet da ih upozorimo na negativne posledice aero-zagađenja. Od početka akcije, dakle već 10 godina, meri se kvalitet vazduha i nivo buke. S obzirom na to da su tokom akcije u gradu zatvoreni za saobraćaj pojedini trgovi i ulice, primećeno je da su i buka, i aero-zagađenje, prilikom obeležavanja ovog dana značajno smanjeni. „Dan bez automobila“ obeležava se i da bi našim najmlađim sugrađanima pružili priliku da nauče da se vožnjom bicikla i pešačenjem stvara zdravija životna sredina sa manje zagađenja i buke, istakla je Suzana Dulić.

Akcija „Dan bez automobila“, počela je na Trgu žrtava fašizma, biciklističkim trkama učenika iz desetak subotičkih osnovnih škola, u organizaciji Biciklističkog kluba „Spartak“. Odatle je grupa subotičkih osnovaca i članovi Kluba ekstremnih sportova sa Palića, koji su se ove godine prvi put priključili akciji, krenula biciklima na Palić, do OŠ „Miroslav Antić“, gde je održan prigodan sportski program. U isto vreme, ispred vestibila Gradske kuće, organizovano je druženje mališana iz subotičkih obdaništa, uz crtanje po pločniku i emitovanje filma „Saobraćaj - obuka za mališane“.

U Gradskom muzeju upriličena je izložba „Grad biciklista - istorijski, etnološki i umetnički aspekti bicikle u Subotici“, dok je Zavod za javno zdravlje u periodu pre, za vreme i posle akcije merio buku i zagađenost vazduha.

SAOBRAĆAJ ZAGAĐUJE

Saobraćaj je jedan od najvećih zagađivača vazduha. Najnoviji izveštaji nadležnih institucija u Srbiji pokazuju da 30 procenata populacije udiše zagađen vazduh, koji u 50 procenata slučajeva izazivaju isparenja i gasovi iz auspuha. U Subotici je problem izražen zbog sve većeg broja vozila u centru i izgradnje sve većih parkirališta u gradskim ulicama i okućnicama. Najzagađeniji vazduh je kod Hotela Patrije i Vatrogasaca.

Inače, akcija „Dan bez automobila“ je počela 1999. godine u 40. gradova Italije i Francuske, zbog problema globalnog zagrevanja i sve većeg zagađenja i buke, koje izazivaju automobili. Akcija „Evropska nedelja mobilnosti“ je kampanja posvećena održivim vidovima saobraćaja i kretanja u gradu uopšte.

POŠUMLJAVANJE SUBOTICE

Subotica je grad koji je obezbedio najviše zemljišta u Sankciji pošumljavanja Vojvodine. Do sada je pošumljeno 240 hektara, a u planu je još toliko. Reč je o jednoj od najvećih akcija planskog ozelenjavanja još od vremena Marije Terezije koja je pre više od 3 i po veka zajedno sa stanovnicima Subotice planski zasadila prve šume.

Radovi u Subotici teku po planu. Na lokalitetu Žednika pošumljeno je 30 hektara sadnicama topole, vrbe i jove. U okviru programa pošumljavanja poljoprivredno zemljište je preimenovano u zemljište za sadnju šuma. U JKP „Čistoća i zelenilo“ kažu da se bore sa korovom i da nije isto podizati šumu na poljoprivrednom zemljištu i prostoru predviđenom za pošumljavanje.

Ozelenjava se i na lokalitetu Đurđina, sadnicama sibirskog bresta, jasena i hrasta lužnjaka od 20 centimetara do 1 metra visine. Na prvi pogled površina je zakorovljena, ali zahvaljujući divljem sirku sadnice su se dobro primile i lepo napreduju, ističu u JKP „Čistoća i zelenilo“ koja je od grada dobila na desetogodišnje korišćenje lokaciju u Đurđinu. U obavezi je da podigne i održava sadnice po pravilima preduzeća „Vojodina šume“, a nakon toga da im preda podignutu šumu.

U Vojvodini na površini od 140.379 hektara proizvede se preko 600.000 kubnih metara drveta. Pošumljenost Vojvodine iznosi nešto više od šest procenata, s tim da se planira povećanje na 12%, a Subotica je istaknuta kao dobar primer, jer je obezbedila najviše zemljišta za podizanje šuma.

(Izvor: Yu eco rtv).

U Subotici je, 5. avgusta, počela da radi Komunalna policija

NAŠE NOVE KOMŠIJE

U Subotici je 5. avgusta, počela da radi Komunalna policija, a ulicama će u tri smene patrolirati 20 policajaca koji su obuku završili u Kuli. Komunalni policajci predstavili su se smotrom ispred Gradske kuće, a prve čestitke dobili su od načelnice Komunalne policije u Beogradu, Gorjane Obrenović. Ona je rekla da su Beograđani spremni da sa svojim iskustvom i logistikom pomognu kolege koje su tek na početku rada.

- Naše nove „komšije“ koje će voditi računa da svaki kraj grada bude uredan i bezbedan imaće puno posla, ali i prijatan zadatak, jer većina Subotičana ima visoku komunalnu kulturu. Pred njima je veliki izazov kako identifikovati one koji su poslednjih godina naružili neke delove grada i doveli ga u stanje neprepoznatljivosti, rekao je u svom obraćanju gradonačelnik Subotice Saša Vučinić.

Prva obaveza komunalnih policajaca biće da obiđu sve predstavnike mesnih zajednica i upoznaju se sa problemima Subotičana.

- Za ono što nismo nadležni uputićemo građane na pravu adresu. Sigurno je da unutar naše kuće neće biti sukoba nadležnosti i da će komunalni policajci ostvariti dobru saradnju sa policijom i komunalnim inspektorima. Kontrolisaće i rad javno komunalnih preduzeća, imaju ovlašćenje da utvrđuju identitet, po potrebi oduzmu pojedine predmete, a za njihove potrebe i rad na terenu obezbeđena su četiri automobila, rekao je sekretar Sekretarijata za inspeksijsko-nadzorne poslove Gradske uprave, Zoran Prčić. Gradonačelnik Vučinić je najavio da će, najverovatnije, u skladu sa potrebama grada, broj komunalnih policajaca biti povećan za još deset lica, a što je u skladu sa zakonom koji određuje broj komunalnih policajaca prema broju stanovnika.

ARHUS CENTAR

17. avgust 2011.

PRAVO JE I OBAVEZA

Veoma je važna informisanost građana o Arhuskoj konvenciji, te s tim u vezi je nastavljena obuka, šesti po redu seminar koji je deo aktivnosti Regionalnog Arhus centra Subotica podržanog i od strane Fonda za zaštitu životne sredine i Grada Subotice.

U uvodu je, Pavle Budinčević, objasnio da je Arhuska konvencija jedan od najvažnijih dokumenata u međunarodno-pravnoj zaštiti životne sredine. U odredbe Arhuske konvencije ugrađena su dva međunarodna procesa: proces izgradnje međunarodnih pravnih normi u oblasti životne sredine, koje su univerzalnog karaktera i od značaja za sve države sveta i proces oblikovanja regionalnih aktivnosti i normi.

Cilj ove konvencije je da se doprinese zaštiti prava svakog pojedinca sadašnjih i budućih generacija, da žive u sredini koja obezbeđuje zdrav-

lje i blagostanje.

Snežana Mitrović je istakla da je osnovni korisnik Arhuske konvencije „javnost“, odnosno građanin kao pojedinac ili udružen u različite forme udruživanja. Arhuska konvencija precizno definiše termin „zainteresovana javnost“ s tim što se nevladine organizacije koje se bave pitanjima životne sredine, a prema nacionalnom zakonodavstvu ispunjavaju uslove za to, automatski smatraju zainteresovanim javnošću. Samim tim, Arhuska konvencija postavlja nevladine organizacije u privilegovan položaj.

Konvencija obavezuje države članice da učine dostupnim informacije od značaja za životnu sredinu, omogućiti predstavnicima javnosti da učestvuju u donošenju odluka i obezbedi im adekvatnu pravnu zaštitu u slučaju nepoštovanja ovih prava, podsetila je Violeta Mrdaković Lučić.

NVO

Projekat „Unapređenje turističke ponude Subotice stvaranjem vizuelnog identiteta uz pomoć tehnika starog zanata“, startovao 16. septembra

OSLIKAVANJE GRADA NA SVILI

U petak, 16. septembra, održan je sastanak učesnika i saradnika povodom početka realizacije projekta „Unapređenje turističke ponude Subotice stvaranjem vizuelnog identiteta uz pomoć tehnika starog zanata“ koji Udruženje TERRA'S realizuje u saradnji sa Gerontološkim centrom i Turističkom organizacijom, a uz podršku Pokrajinskog sekretarijata za privredu.

U okviru projekta realizovaće se 10 radionica u kojima će učesnice zajedno sa članovima gerontoloških klubova izrađivati motive Subotice pomoću veza i oslikavanjem na svili. Ubrzo potom, 22. septembra, i 26. septembra, u prostorijama Kluba „Centar II“ i Gerontološkog centra u Subotici organizovane su prve radionice oslikavanja motiva grada na svili. Radionici su, pored zainteresovanih sugrađanki, prisustvovala i učesnice projekta „Unapređenje turističke ponude Subotice stvaranjem vizuelnog identiteta uz pomoć tehnika starog zanata“.

Radionice oslikavanja na svili će se održavati četvrtkom od 15 do 19 časova u prostorijama Kluba „Centar II“ u ulici Žarka Zrenjanina 16, dok će se radionice veza organizovati ponedeljkom od 15:30 do 17:30 u prostorijama Gerontološkog centra Subotica, Aleja Maršala Tita 31. Zainteresovane učesnice mogu da se jave na broj telefona: 065 - 55 - 10 - 665.

ORGANICA.net

Udruženje TERRA'S je, 24. septembra, u dvorištu ispred upravne zgrade PU „Naša radost“ organizovalo promociju organskih proizvoda

BAZAR ORGANSKE HRANE

Ova manifestacija je praktični deo, odnosno nastavak seminara organizovanog u julu za vaspitače, kuvare i roditelje PU „Naša radost“, ali je pozvana celokupna javnost zainteresovana za ovu vrstu hrane.

Uz bio-čajanku degustirala su se i jela od organskih sirovina koje su spravili kuvari „Naše radosti“ podučeni za prethodno održanim seminarima Udruženja TERRA'S. Za njih je bilo pravo uživanje pripremati jela sa namirnicama organskog porekla, jer kako kažu, mnogo su ukusnija i zdravija. Pored toga, služilo se i sveže voće i povrće, a radi što bolje informisanosti o značaju konzumiranja organske hrane i pridržavanja principa pravilne ishrane, delile su se brošure „Hranom do zdravlja“, lifleti i informatori. Organizovana je i prodajna izložba organskih proizvoda poljoprivrednika iz okoline Subotice.

Prema rečima, Snježane Mitrović, predstavnice Udruženja TERRA'S, namera je da se za početak ovi recepti uvedu kao užina u vrtićima, a očekivanja za iduću godinu su da se PU „Naša radost“ snabdeva organskim povrćem od lokalnih poljoprivrednika. Takođe, je izrazila nadu da će deo sredstava budžeta koji je inače namenjen za nabavku hrane za obdaništa, biti iskorišćen za kupovinu organskih proizvoda. Time će se obezbediti dodatna briga za zdravlje najmlađih, životnu

sredinu, a nije zanemarljiv ni ekonomski momenat organskih proizvođača.

Prisutnima se obratila i pomoćnica gradonačelnika zadužena za razvoj kulturno-prosvetne delatnosti i racionalizaciju školske mreže, Ljubica Kiselički, koja je obećala pomoć lokalne samouprave u ostvarenju postavljenih ciljeva, jer je Subotica započela projekat unapređenja lokalnih usluga. Kako je istakla, predstavnici lokalne samouprave će se potruditi da od naredne školske godine deca u vrtićima dobijaju organske užine. Pored toga što će zdravo da se hrane, biće to prilika da nešto više nauče i o pravilnoj ishrani.

Sledeća aktivnost planirana projektom je poseta poljoprivrednika i predstavnika vrtića iz Srbije Eko vrtiću i ekološkim farmama u Osijeku.

PODRŠKA EVROPE

Manifestacije „Bazar organske hrane“ i „Dan otvorenih farmi“ se realizuju u okviru projekta „ORGANICA.net“ podržanog od strane Evropske unije, a sprovodi ga Udruženje TERRA'S u saradnji sa Udrugom Slap iz Osijeka u okviru IPA prekograničnog programa Hrvatske i Srbije. Glavni cilj projekta je stvaranje novih mogućnosti zapošljavanja u sektoru organske proizvodnje i uspostavljanje programa podrške i prekograničnih mreža koje će eko-preduzetnika učiniti konkurentnijim na domaćem, regionalnom i EU tržištu.

DAN OTVORENIH FARMI

Na bio farmi „Mamužić“ u Ljutovu, 9. i 10. septembra, je organizovana manifestacija „Dani otvorenih farmi“ u saradnji Predškolske ustanove „Naša radost“ i Udruženja TERRA'S. Manifestacija je praktični deo, odnosno nastavak seminara organizovanog u julu za vaspitače, kuvare i roditelje.

Uz stručno predavanje dipl. inž. Mirjane Jovanović Dragojlović i ljubazna objašnjenja domaćice Ruže Mamužić, posetioci su imali priliku da se upoznaju sa načinom organskog uzgoja voća, povrća i žitarica. Svi su složili da se u predškolske ustanove, što pre, trebaju uvesti posebni jelovnici sa obrocima od organskih sirovina.

Učesnicima su podeljene brošure „Hranom do zdravlja“ i ostali edukativno-informativni materijali koji odgovaraju na pitanja: zašto konzumirati i gde nabaviti organske proizvode.

MEĐUNARODNA ŠKOLA ORGANSKE POLJOPRIVREDE NEMZETKÖZI ORGANIKUS MEZŐGAZDASÁGI ISKOLA

Dobro sprovedena promotivna kampanja po celoj Srbiji uticala je na veći broj polaznika od predviđenih u Međunarodnoj školi organske poljoprivrede Otvorenog univerziteta. Škola je realizovana u okviru istoimenog projekta kroz program Reforme poljoprivrede Srbije u tranziciji, podržanoj od strane Svetske banke preko Ministarstva poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede.

Održano je devet modula od kojih je jedan organizovan van Subotice i to u Brusu, jer je tema vezana za sakupljanje šumskih plodova. Svoje znanje u ovoj oblasti moćice sticati i ubuduće preko elektronske i klasične biblioteke, jedinstvene u regionu, a instalirane na www.organicschool.rs i u prostorijama Arhus centra na Otvorenom univerzitetu.

A Srbija egész területén jól kivitelezett népszerűsítő kampány eredményeképp a vártnál több hallgatója volt a nemrég befejezett Nemzetközi Organikus Mezőgazdasági Iskolának, hangzott el szeptember 28.-án a Szabadegyetemen tartott sajtótájékoztatón. Az Iskolát az azonos elnevezésű projektum keretében valósították meg a Tranzícióban levő Szerbia Mezőgazdaságának Reformja Programon (The STAR Project) belül, melyet a Világbank támogatott a Mezőgazdasági, Kereskedelmi, Erdészeti és Vízgazdálkodási Minisztériumon keresztül.

Kilenc modulból állt, melyből egyet Szabadkán kívül, mégpedig Brus-on szerveztek meg, mert témája az erdei termékek gyűjtéséhez kapcsolódott. Tudásukat ebben a témában tovább gyarapíthatják az elektronikus és klasszikus könyvtáron keresztül, melyek a régióban egyedülállóak és a www.organicschool.rs vannak feltöltve, valamint megtalálhatóak az Arhus center helyiségeiben, a Szabatkai Szabadegyetemen.

ORGANSKA BILJNA PROIZVODNJA I STOČARSTVO

Škola je počela sa radom 26. avgusta na temu organske biljne proizvodnje, od prof. dr Branke Lazić, Poljoprivredni fakultet Novi Sad i dr Jovica Vasina sa novosadskog Instituta za ratarstvo i povrtarstvo do prof. dr Slobodana Milenkovića, Biofarming Bačka Topola, te dipl. inž. Vladana Ugrrenović i dr Vladimira Filipovića iz Instituta „Tamiš“ Pančevo. Drugog dana su dipl. inž. Branislava Pantelić iz Poljoprivredne stručne službe Subotica i prof. dr Geza Marai, Fakultet za organsku poljoprivredu iz Mađarske održali predavanje o organskom stočarstvu.

ORGANIKUS NÖVÉNYTERMESZTÉS ÉS ÁLLATTENYÉSZTÉS

Az iskola augusztus 26.-n kezdte meg munkáját az első modul feldolgozásával, melynek témája az organikus növénytermesztés, a téma legeminebb szakértőivel: kezdve prof. dr Branka Lazić-tól, az Újvidéki Mezőgazdasági Egyetemről és dr. Jovica Vasin-tól az Újvidéki Mezőgazdasági és Kertészeti Intézetből, egészen prof. dr Slobodan Milenković-ig a bácsopolyai Biofarmingból, valamint dipl. inž. Vladan Ugrrenović-ig és Vladimir Filipović-ig a páncsovai „Tamiš” Intézetből. A második napon dipl. inž. Branislava Pantelić a Szabatkai Mezőgazdasági Szakszolgálatról és prof. dr. Márai Géza a magyarországi Organikus Mezőgazdasági Egyetemről tartott előadást az organikus állattenyésztésről.

STANDARDI I PRERADA ORGANSKIH SIROVINA

Predavači, mr Nadežda Pešić Mlinko, stručnjak Udruženja TERRA'S i dipl. inž. Kolláth Peter, nezavisni ekspert iz Budimpešte, su polaznike upoznali sa domaćim i inostranim standardima u organskoj proizvodnji, te preradi organskih sirovina i zahtevima tržišta. O iskustvu u razvoju malih porodičnih pogona, govorio je, Josip Mamužić, iz Ljutova. Nakon diskusije usledila je poseta pogonu „Suncokret” iz Hajdukova. Moduli su održani 3. i 4. septembra.

MENADŽMENT I KONTROLA I SERTIFIKACIJA

Na petom modulu, 9. septembra, tridesetak polaznika sticalo je nova znanja iz oblasti menadžmenta – upravljanje dokumentacijom, od predavača: mr Nadežde Pešić Mlinko, i dr Roszik Petera.

Na šestom modulu na temu kontrole i sertifikacije organske proizvodnje, održanom, 10. septembra, o temi je pored mr Nadežde Pešić Mlinko, govorila i dipl. inž. Mirjana Jovanović Dragojlović, iz OCS-a. Sa EU regulativom u ovoj oblasti, prisutne je upoznala Banfi Brigitta, stručnjak iz Mađarske.

MENEDZSMENT, VALAMINT ELLENŐRZÉS ÉS TANUSÍTVÁNYOZÁS

A Nemzetközi Iskola hallgatói, szeptember 9.-én új tudásra tettek szert a menedzsment területén – az organikus termelésben szükséges dokumentáció vezetéséről, az előadóktól: Mgr. Nadežda Pešić Mlinko, a TERRA'S Egyesület szakértőjétől és a Magyarországi dr. Roszik Pétertől (Biokontroll Hungaria Nonprofit Kft.). A megjelent 30 hallgatóval ismertették, mind a gazdaság szintjén vezetett dokumentációval, mind az organikus termékek feldolgozásával kapcsolatos elveket.

A szeptember 10.-én megtartott hatodik, az ellenőrzéssel és tanúsítványozással foglalkozó modulon mgr. Nadežda Pešić Mlinko mellett, dipl. inž. Mirjana Jovanović Dragojlović az OSC-ből is megszólalt a téma kapcsán. Az ide vonatkozó EU-s szabályokkal Bánfi Brigitta (Biokontroll Hungaria Nonprofit Kft.) magyarországi szakértő ismertette meg a megjelenteket

AZ ORGANIKUS NYERSANYAGOK FELDOLGOZÁSA ÉS SZABVÁNYAI

Az előadó, Mgr Nadežda Pešić Mlinko, a TERRA'S Egyesület szakértője és dipl. inž. Kolláth Péter budapesti független szakértő, megismertették a hallgatókat az organikus termelés hazai és külföldi szabványai, valamint az organikus nyersanyagok feldolgozásával és a piac követelményeivel. Az organikus termelés kis, családi vállalkozásainak tapasztalatairól és fejlődéséről Josip Mamužić, a mérgesi „Mamužić” Biofarm tulajdonosa beszélt. A vita után, ellátogattak a hajdújárásai „Naprakör” vállalatba. A modulokat szeptember 3.-án és 4.-én tartották meg.

MARKETING I AGROTURIZAM

Na „Majkinom salašu” na Paliću su, 16. i 17. septembra, održani VII i VIII moduli. Kao primer uspešnog koncepta razvoja agroturizma, Etno park, Majkin salaš, prisutnima je predstavila direktor marketinga, Ivana Gabrić. Gost predavač, Sanda Klještanović, iz Savetodavne službe Vojvodine, pred dvadesetak prisutnih govorila je o vezi agrara i turizma. Nezavisni ekspert i urednik časopisa Bioholmi Ökomagazin, Ferenc Fruhwald, iz Mađarske preneo je svoja iskustva iz oblasti marketinga organskih proizvoda o čemu je više bilo reči sutradan, 17. septembra kada je govorio, prof. dr Tomislav Sudarević, sa Ekonomskog fakulteta. Polaznici škole su degustirali organske proizvode kompanije „Foodland”. Uspešan primer iz prakse je Rendeck eco farma i Etno kuća, Rendeck Olge iz Mađarske.

MARKETING ÉS AGROTURIZMUS

A Nemzetközi Organikus Mezőgazdasági Iskola folytatásaként, szeptember 16.-án és 17.-én, palicson a „Majkin Szálláson” megtartották a VII és VIII modult.

Az Etno Park, Majkin Szállást, mint az agroturizmus sikeres fejlesztési koncepciójának példáját, Ivana Gabrić Marketing Igazgató mutatta be a megjelenteknek. Sanda Klještanović, vendégelőadó a Vajdasági Tanácsadó Szolgálatból, a körülbelül húsz résztvevőnek beszélt az agrár és a turizmus kapcsolatáról, valamint a gazdasági tevékenységek diverzifikációjáról a vidéki környezetekben. Fruhwald Ferenc, magyarországi független szakértő és a Bioholmi Ökomagazin szerkesztője saját tapasztalatait ismertette az organikus termékek marketingjének területéről, amelyről bővebben másnap, szeptember 17.-én volt szó.

A zsűfőlégi megtelt teremben erről a témáról prof. dr Tomislav Sudarević, a szabadkai Közgazdasági Egyetem professzora beszélt. A hallgatóknak alkalom nyílt megköszölni a „Foodland” vállalat organikus termékeit. Sikeres gyakorlati példát ismertetett a magyarországi Rendeck Olga, a Rendeck Öko-farm és Etno-ház menedzsere.

SAKUPLIJANJE SAMONIKLOG BILJA I PLODOVA

Poslednji modul je organizovan, 19. septembra, u Brusu. Stručnjak OCS-a, Nada Berkeš iz Subotice, polaznike je upoznala sa stanjem u Srbiji u ovoj oblasti. O konkretnim primerima prerade divljih plodova pričao je, Milovan Šović, iz „Foodland”-a. Koordinator projekta, dipl. inž. Nenad Novaković, ukazao je na osnovne principe, zakonsku regulativu, kao i na ključne aspekte kontrole i sertifikacije.

Među zainteresovanim polaznicima, pored poljoprivrednih proizvođača i prerađivača, bili su i predstavnici Srednje poljoprivredne škole iz Svilajncina, kao i Stručne savetodavne poljoprivredne službe iz Prokuplja.

A VADON TERMŐ NÖVÉNYEK ÉS TERMÉSEK GYŰJTÉSE

A Nemzetközi Iskola utolsó modulját szeptember 19.-én, Brus-on tartották, témája pedig: a vadon termő növények és termékek gyűjtése volt.

A szabadkai Nada Berkeš, az OCS szakértője a hallgatókkal ismertette a témához kapcsolódó szerbiai állapotokat és lehetőségeket. A vad termékek feldolgozásának konkrét példáiról Milovan Šović beszélt a „Foodland”-ból, kiemelve ennek a vállalatnak a sikereit.

Dipl. inž. Nenad Novaković, a Szabadegyetem „Nemzetközi Organikus Mezőgazdasági Iskola” elnevezésű projektumának Koordinátora, ismertette az erre a területre vonatkozó ellenőrzéssel és tanúsítványozással kapcsolatos általános elveket, jogi rendelkezéseket, valamint azok főbb aspektusait.